

فرهنگ اصطلاحات حفاظت کتاب و کتابخانه

مهدی قربانی

رایانامه: ghorbanymahdi@yahoo.com

دانشجوی کارشناسی ارشد مرمت اشیاء فرهنگی و تاریخی، دانشگاه هنر تهران

چکیده

یکی از مهمترین اهداف تدوین و تنظیم ترجمه اصطلاحات و فرهنگ لغات مرسوم در زبانها، اشتراک و تبادل اطلاعات مکتوب و شفاهی به واسطه تفهیم صحیح موضوعات خاص از یک زبان به زبان دیگر است. فرهنگ واژگانی که به شرح زیر موجود است نیز در برگیرندهی توضیحاتی از واژگان ساده تا تخصصی برگردانده شده از زبان انگلیسی به فارسی است که متناسب با رایجترین کلمات کلیدی و فنی مرتبط با ادبیات کاربردی در نگهداری کتابخانه‌ای است و همچنین تلاش شده است تا مهم‌ترین و پرکاربردترین واژگان، حداقل امکان به صورت بیان تصویری و به جهت استفاده مناسب در قالب راهنمایی فنی برای مطالعه حفاظتگران کتاب و کتابخانه تدوین گردد.^۱

واژگان کلیدی: فرهنگ اصطلاحات، حفاظت و مرمت، کتاب، کاغذ، صحافی

Glossary of Book and Library Conservation

Mahdi Ghorbani

M.A student of the conservation of cultural and historical objects, Artuniversity of Tehran

Abstract

One of the most significant goals in collecting and editing the conventional terms and expressions in a language is to share and convey the information both written and oral through focusing on particular subjects from one language to another. The glossary elaborated below is a collection of some daily and technical terms translated from English to Persian regarding to some key words based on practical literature in the libraries. We have tried to collect the most controversial words pictorially in order to have an appropriate use to make a technical guide for studying the conservators of books and libraries more reasonably.

Key words: Glossary, Conservation and Restoration, Book, Paper, Bookbinding.

Alkalization / Alkaline buffering / Alkaline Reserve

شامل فرآیند بافر کردن کاغذ با محلول شیمیایی قلیایی به منظور ممانعت از اسیدی شدن در آینده.

Aqueous Treatment

درمان آبی با محلول آب

Backbone

عطف بدنه اوراق یا آن بخش از کتاب که تمامی اوراق در یک جهت به یکدیگر متصل می‌شوند.

Basic Treatment

درمان به روش استحکام بخشی اجزاء اصلی در کتاب.

Cords

نخ کتان یا کنف برای دوخت در صحافی کتاب.

Deacidification

اسیدزدایی.

Mass Deacidification

اسیدزدایی حجمی یا توده‌ای.

Endpapers

کاغذهای ابتدا و انتهای در کتب - اوراق حائل و واسط بین جلد و بدنه اوراق کتاب.

Extended Repair

یک نوع تعمیر کامل و مرحله به مرحله برای کتاب.

Anoxic Treatment

یک روش گندزدایی عوامل بیولوژیکی با بخوردهی یا بخارات و گازهای شیمیایی سمی.

Acid-free

مواد بدون خاصیت اسیدی و با pH خنثی.

Agents of decay

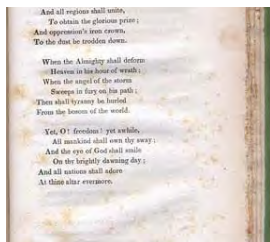
عوامل آسیب‌رسان برای مواد و یا آثار هنری و موزه‌ای.

Accessioning

یک روش ثبت و ضبط یا مستند نمودن برای آثار موزه‌ای و مواد کتابخانه‌ای.

Foxing

رنگ سوختگی یا لکه‌های قهوه‌ای رنگ به صورت تصادفی در بافت کاغذ و ناشی از تعامل بین رطوبت و قارچ و یون آهن.

Integrated Pest Management

یک مدیریت جمعی برای کنترل و نظارت آفات به جهت پیشگیری از بروز آن‌ها در یک محیط خاص.

Japanese Paper / Japanese Tissue

کاغذ مرغوب و بادوام ژاپنی برای تعمیر و بازسازی بخش‌های کمبود در اسناد و کتب.

Nitrogen Gas

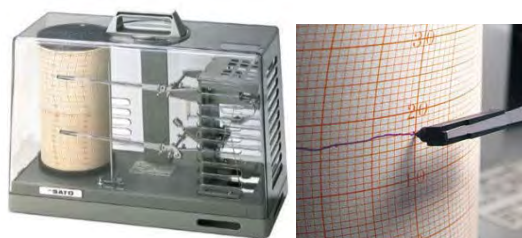
گاز نیتروژن - یک گاز بی ضرر در بخوردهی گازی مواد و مصنوعات.

Quarantine

عمل قرنطینه مواد برای نظارت و کنترل در ابتدای ورود به مجموعه موزه‌ای.

Thermohydrograph

دستگاه دقیق کنترل و اندازه‌گیری نوسانات رطوبت و دما در محیط‌های بسته.

Yellowing

زردشدگی و یا تغییر رنگ ایجاد شده در مواد کاغذی ناشی از تغییرات ساختار شیمیایی مواد.

Acid gases / acidic gases

از گازهای موجود در هوا که در مجاورت رطوبت نیز تولید اسید نموده که برای مواد و مصنوعات مضر است.

Acid migration

مهاجرت و انتقال اسید از یک محتوای اسیدی به محتوای مواد مجاور.

Acid rain

باران اسیدی ناشی از واکنش با گازهای موجود هوا.

Acidity

حالت اسیدی موجود در مواد با عنوان اسیدیته.

Acidic paper

کاغذهای اسیدی که خاصیت اسیدی موجود در ساختار شیمیایی آن‌ها نیز موجب آسیب در آینده خواهد شد.

Aerosols / particulate matter / Dust

مواد ذره‌ای یا ذرات مایع و یا جامد معلق در هوا.

Adhesive

چسب و یا هر ماده‌ی چسبنده به صورت آلی و یا معدنی.

Albumen

سفیده تخم مرغ که در مواد کاغذی مورد مصرف داشته و دارد.

Allergen

حساسیت زا و یا هر ماده‌ای که استعمال آن ایجاد حسایت و آلرژی در بدن انسان نماید.

Alpha cellulose

سلولز آلفا یا خالص که وجود آن در ساختمان شیمیایی کاغذ باعث افزایش کیفیت خواهد شد.

Archival-quality material

مواد آرشیوی یا کتابخانه‌ای به صورت باکیفیت که به مراتب دوام بیشتری دارند.

Bleaching

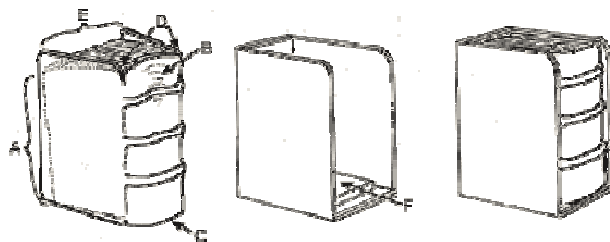
سفیدگری و یا رنگبری مواد رنگی یا لکه‌های روی کاغذ و پارچه با مواد شیمیایی.

Bookcloth

کتاب با جلد پارچه‌ای مرغوب.

Book shoe

جعبه‌هایی به شکل ایستاده‌ها عمودی و متناسب با ابعاد کتابچه جهت حفاظت از ایستایی کتب.

Brittle or brittleness/ brittle paper / fragile / Embrittlement

تردی یا شکنندگی ایجاد شده در ساختار خشک و غیر منعطف کاغذ.

اعوجاج ایجاد شده ناشی از انقباض یا فشار اعمال شده.

Buckling / Cockling

Carbonaceous

مواد دارايساختار شیمیایی از اتم کربن.

Carcinogen

معرف موادی حساس و خطرناک که حضور و تماس آنها با بافت بدن موجب بروز سرطان خواهد شد.

Cellulose / cellulose fibers

الیاف سلولزی و مجموعه کربوهیدرات‌های سازنده دیواره‌های سلولی گیاهان به نام سلولز.

Cellulose nitrate

نیترات سلولز طیفی وسیعی از ترکیبات سلولز تصفیه شده در مخلوطی از اسیدهای نیتریک و اسید سولفوریک.

Chemical deterioration

زوال ناشی از تغییرات یا واکنش‌های شیمیایی مواد.

Chlorinated hydrocarbons

هیدروکربن‌های کلردار.

Coated paper / Glossy paper

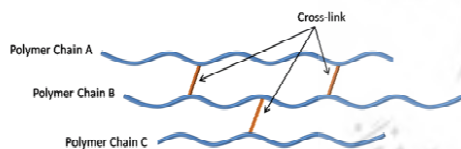
کاغذ دارای پوشش سفید، صاف و مات شده با رنگدانه‌های معدنی برای تحریر و چاپ‌پذیری مناسب.

Condensation

میعان یا فرآیند تراکم آب که در آن یک گاز یا بخار به مایع تبدیل می‌شود.

Crosslinking

اشاره دارد به تشکیل اتصالات عرضی یا پیوندهای جانبی بین رشته پلیمرها.

Disaster preparedness

آمادگی به همراه برنامه‌ریزی از پیش تدوین شده برای مقابله با بلایا و فجایع احتمالی (بحران).

Disinfest

اقدام به دفع حشرات موزی و رهایی از خسارات احتمالی آنها.

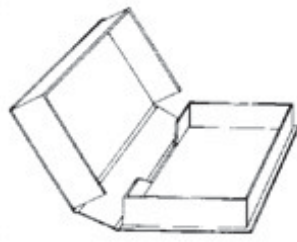
Dispersing

دیسپرسیون یا حالتی از تعلیق یک ماده جسمی به صورت ذرات معلق در مایعات.

Dropback box / Clamshell box / Folding box board / Solander boxes

یک نوع جعبه مستحکم تاشو و به صورت دو کپه‌ای برای نگهداری و حفاظت کتب و اسناد.

Dust jacket

پوشش محافظ از کاغذ یا پارچه برای کتاب به منظور حفاظت از تماس هرگونه گرد و غبار.

Emulsion

امولسیون یا تعلیق غیر قابل محلول از یک مایع در مایعی دیگر.

Environmental control

نظارت و کنترل محیط پیرامون مواد برای حفاظت.

Extraction unit

سیستم تهویه برای استخراج بخارات و گازهای مضر از محیط تماس و مرتبط با مواد و مصنوعات.

Filler / loading

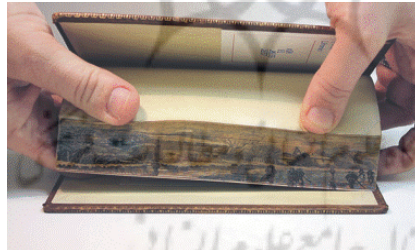
پرکننده و عمل افزودن مواد پرکننده معدنی به خمیر کاغذ به جهت ایجاد خواص فیزیکی مناسب.

Foam Cor

نام تجاری برای مقوای غیر اسیدی با ترکیبی از لایه‌های بیرونی کاغذ و لایه داخلی پلی استایرن.

For edge

محیط لبه بیرونی و جلوی بدنه اوارق کتاب در موازات و مقابل عطف کتاب و جزوه.

Frass

توصیفی برای هرگونه انباشتگی پودری شکل از گرد و غبار، مدفوع یا هرگونه ضایعات باقی مانده از فعالیت حشرات.

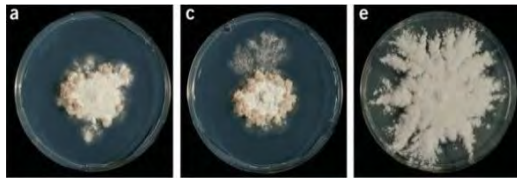
Freeze drying (vacuum)

روشی برای بیرون راندن آب از کتب مرطوب به روش انجماد و سپس تبخیر به صورت مستقیم از جامد یخی به بخار.

Fruiting bodies

عمل کشت دادن و یا تکثیر و رویاندن قارچ از نمونه جهت اقدامات مطالعاتی.

Fungicide / pesticide

مواد دافع و یا نابود کننده حیات قارچ.

Fungus / fungi / mould

قارچ و کپک که ساختارهای میکروسکوپی گیاهی ساده هستند.

Furnish

مخلوطخمیر سلولزی کاغذ به همراه مواد شیمیایی، آهار، پرکننده، رنگ و دیگر مواد افزودنی.

Gaufered / Goffered

روش ظریف زراندود نمودن حواشی و لبه‌های جلد کتب به شکل بخش‌های کمی فرو رفته‌ها ابزار گرم.

Gold tooling

اشاره دارد به‌کار با ابزار و روش تزئین کتاب با ورق طلا.

Growth regulator

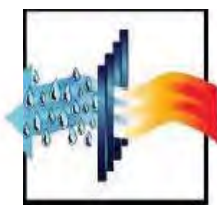
یک ماده سنتز شده برای دفع عوامل بیولوژیکی به واسطه تولید یک هورمون.

Hazard assessment

عمل ارزیابی خطرات مرتبط با مجموعه‌ها و مخازن نگاهداری اسناد و کتابخانه‌ها.

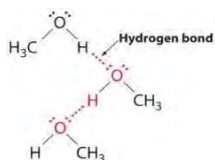
Humidification

اعمال تدریجی رطوبت به مواد و محیط و اغلب با استفاده از مرطوب کننده‌ها.

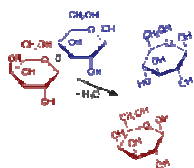
Hydrogen bonding

پیوند شیمیایی مستحکم به واسطه برقراری اتصالات اتم هیدروژن.

Hydrolysis

واکنش‌های شیمیایی مرتبط با آب که به تجزیه مولکولی مواد منجر می‌شود.

Inert

یک صفت برای مواد خنثی و بی‌اثر به لحاظ شیمیایی.

Inherent vice

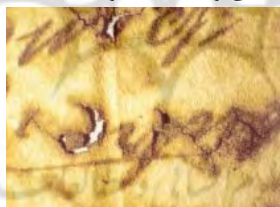
فساد و زوال ذاتی مواد ناشی از ساختار مواد تشکیل دهنده آن مواد.

Insect trap

معرف کلی از انواع ابزار و روش‌های به دام انداختن حشرات.

Iron gall inks

نوعی جوهر برای تحریر با ترکیب شیمیایی از نمک‌های آهن و اسید گالاتونیک که مخرب ساختار سلولز در کاغذ است.

Leaf / leave

معرف یک تک ورق از کاغذ، کاغذ پوست یا پوست گوساله.

Lignin

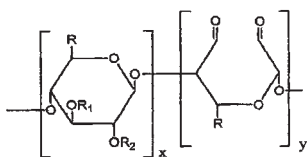
ترکیب آلی با ساختار شیمیایی پیچیده و موجود در کاغذهای بی‌دوام با خمیر کاغذ چوب.

Low oxygen fumigation

بخور کم اکسیژن یا گندزدایی از طریق عرضه بخارات شیمیایی سمی به محفظه‌ای که از اکسیژن عاری شده است.

Oxidation / oxidise

اکسیداسیون یا واکنش شیمیایی مواد با اکسیژن و متقابلاً کاهش الکترونی.

Oxidizing agents / strong Oxidizing agents

عواملی شیمیایی که منجر به ایجاد واکنش اکسیداسیون در مواد می‌شوند.

Paper-based material

شامل کتاب‌ها، اسناد، عکس‌ها و دیگر اشیایی که ساختار پایه در آن‌ها از جنس کاغذ است.

Papermakers' alum

معرف ترکیبات آلومینیوم‌دار و مورد استفاده در آهار نوع کلوفان برای کاغذهای ماشینی.

Paste papers نوعی کاغذ یا مقوای تزئین شده با چسب و مواد رنگی که در کتاب به عنوان کاغذهای انتها قابل استفاده هستند.

قابل استفاده هستند

تزئین شده با چسب و مواد رنگی

Pasteboard

مقوای تهیه شده به روش چسباندن اوراق کاغذی نازک‌تر.

Perfect binding / commercially binding / Adhesive binding / Double-fan adhesive binding

یک روش صحافی مدرن با عنوان صحافی بدون دوخت و یا چسب زدن به جای دوختن اوراق.

Permanence

میزان پایداری و دوام یک ماده در مقابل شرایط زوال و آسیب.

Pheromone attractants

یک سیستم به دام انداختن حشرات با طعمه‌های دارای مواد شیمیایی آزاد شده توسط خود آن حشرات.

Photochemical deterioration / photochemistry degradation

واکنش‌های فوتوشیمیایی یا تغییرات شیمیایی حاصل از تأثیرات متقابل تابش‌های نوری بر مواد.

Physical damage

آسیب‌های ناشی از فعالیت‌های مکانیکی و فیزیکی مواد.

Pollutants

آلاینده‌ها یا گازها و ذرات معلق موجود در اتمسفر هوا و ناشی از احتراق و تخلیه مواد شیمیایی در طبیعت.

Pressure sensitive tape / sticky tape / Adhesive tape

معرف نوار چسبی که با اعمال فشار بر سطح مورد نظر قابلیت الصاق دارد - مواد چسب در گذر زمان بر روی کاغذ رد انداخته و نیز باعث ایجاد لکه‌ای قهوه‌ای رنگ شده که در نهایت به زوال و شکننده شدن آن بخش از کاغذ خواهد انجامید.

Psychrometer / sling psychomotor

یک ابزار برای اندازه‌گیری دما و رطوبت نسبی، مشابه باترمویدروگرافها و اما با کارایی محدودتر و ارزان‌تر.

Pulp paper

خمیر کاغذ یا مخلوط خمیری فیبرهای سلولزی به جهت تولید اوراق کاغذ و مقوا.

Radiant energy

تابش یا انرژی تابشی منتقل شده از حرکت موج در امواج الکترومغناطیسی.

Rag paper

کاغذهای با کیفیت و تولید شده از مواد خام کهنه پارچه.

Red rot

پوسیدگی قرمزو شکننده مرتبط با چرم و جلدهای چرمی کتب، ناشی از آلاینده جوی دی اکسید گوگرد.

Relative humidity

رطوبت نسبی

Release paper / silicon release paper

کاغذ نازک چسبنده که از یک یا دو طرف با کاغذی غیرچسبنده سیلیکونی پوشش داده شده است.

Respirator

ماسک یا یک پوشش در پیش دهان و بینی برای جلوگیری از استنشاق مواد مضر از طریق تنفس.

Reversibility

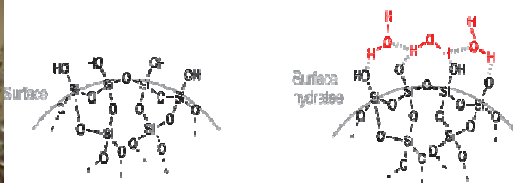
برگشت‌پذیری و یا قابلیت خنثی‌سازی و یا زدودن الحاقات با حداقل آسیب به مواد.

Rodenticides / Pesticide

یک ماده شیمیایی ضد آفت یا آفت‌کش برای جانوران جونده همچون موش و غیره.

Silica gel

سیلیکاژل یا یک ماده شیمیایی بی‌اثر و جاذب الرطوبه برای کنترل رطوبت در محیط‌های در بسته.

Size / sizing / resizing

آهار، آهاردهی و آهاردهی دوباره، فرآیندی برای بهبود و ایجاد خواص فیزیکی و شیمیایی در کاغذها است.

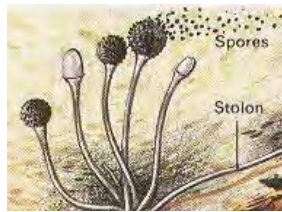
Sticky trap

یک نوع تله چسبناک برای مقابله با حشرات.

Spore

اسپُر یا سلول‌های غیرجنسی برای تولید مثل قارچ‌ها.

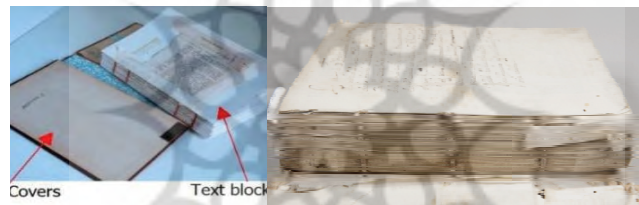

Strawboard

مقوای ارزان قیمت و ساخته شده از گاه و مورد استفاده در صحافی و جلدسازی کتب.

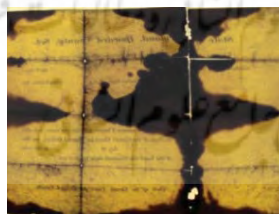
Text-block / book-block / book body

معرف بدنه کتاب و شامل تمامی اوراق و اجزای کتاب بدون در نظر گرفتن جلد برای آن.

Transmitted light

نوردهی عبوری یا روشی در تشخیص آسیب‌ها مانند پارگی، شکاف‌ها، سوراخ شدگی و یا لکه‌ها به واسطه قرار دادن و انتقال یک منبع نور از جهت پشت اشیاء، شامل کاغذها و منسوجات و نقاشی‌ها.

Wood-pulp paper

خمیر کاغذ چوب یا کاغذ ساخته شده از الیاف سلولزی استحصال شده از خرده چوب و نه از الیاف کتان و پنبه و امثالهم.

Artifactual Value

ارزش آثار به لحاظ یک جسم فیزیکی ارزشمند و همچنین به جهت اطلاعات نهفته در آن‌ها.

Backing / rounding

شکل دادن، پشت‌گیری و یا گرد نمودن عطف بدنه اوراق، قبل از اقدام به الصاق جلد به بدنه کتاب.

Bristol board

مقوایبیا کیفیت سنگین وزن و ضخامت قابل توجه و گاهاً ساخته شده از الیاف گیاهی پنبه.

Buckram

معرف نوعی از کرباس آهاردهی شده ومورد استفاده برای روکش جلد کتب.

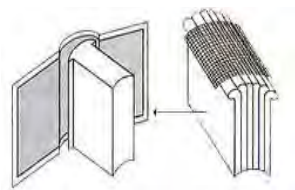

Cover / case / board

معرف پوشش و یا جلد کتب.

Casing in / Casing

فرآیند سوار کردن و الصاق جلد بر روی بدنه کتاب.

Endsheets / end Papers / folded sheet

اوراق کاغذ بدرقه یا اوراق چند برگی در دو انتهای آغاز و پایان کتاب.

Headband /

شیرازه بالا یا زائده تزئینی تعبیه شده در لبه بخش بالا از عطف اوراق بدنه در کتاب.

Tailband

شیرازه پایین یا زائده تزئینی تعبیه شده در لبه بخش پایین از عطف اوراق بدنه در کتاب.

Headcap

بخش بالای عطف جلد و در موازات با شیرازه بالایی عطف اوراق بدنه در کتاب.

Tailcap

بخش پایین عطف جلد و در موازات با شیرازه پایین عطف اوراق بدنه در کتاب.

Head

بخش بالایی از لبه تا عطف کتاب را شامل می‌شود.

Tail

بخش پایینی از لبه تا عطف کتاب را شامل می‌شود.

Case binding

صحافی جلد یا آماده‌سازی جلد قبل از الصاق به بدنه اوراق برای کتاب.

Disbinding

بازکردن صحافی یا عمل جدا نمودن اجزای صحافی شده کتاب به واسطه ابزار مخصوص.

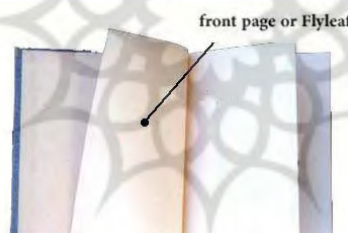
Flat back

یک بخش افزوده به عطف جلد کتاب به جهت تقویت و افزودن استحکام برای یک صحافی بادوام.

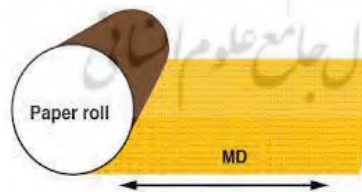
Front page / flyleaf

صفحه سفید اول و آخر کتاب از اوراق انتها که به جلد یا مقوای جلد چسبانده نشده است.

Grain Direction / Grain / Machine Direction (MD)

مسیر نشست الیاف کاغذ در جهت‌موافق با مسیر حرکت نورد ماشین در کاغذ ماشینی یا مقوا.

Hinge

بخش لولای داخلی جلد کتابیای همان فضای بین دو ورق اوراق انتها.

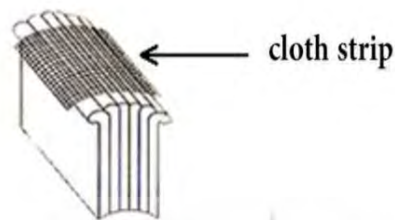
Joint

بخش لولای بیرونی جلد کتابیا همان فضای خالی بین مقوا و عطف جلد.

Cambric / cloth strip / mull / crash / gauze / super

پارچه‌ای ظریف و به صورت درشت بافت که در صحافی، بخش عطف از بدنه اوراق را با اعمال چسب دربرمی‌گیرد و باعث تقویت و افزایش استحکام در عطف بدنه خواهد شد.

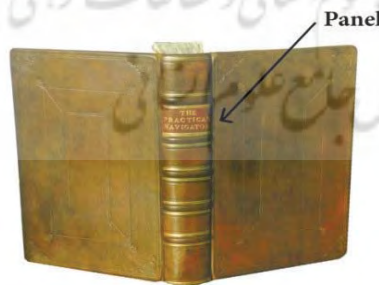
Hollow / Loose Back

فضای توخالی ایجاد شده پس از صحافی و الصاق جلد روی بدنه اوراق کتاب و بین عطف جلد و عطف بدنه.

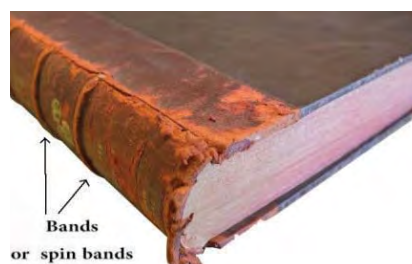
Panel

بخشی معین و تعبیه شده روی عطف یا بدنه‌ی جلد کتاب به جهت درج مشخصات و اطلاعات مرتبط با کتاب.

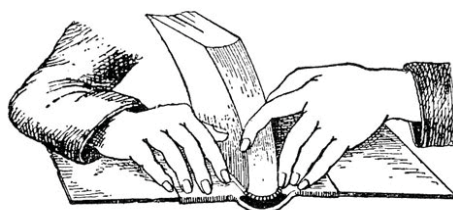

Bands / spin bands / Raised Ban

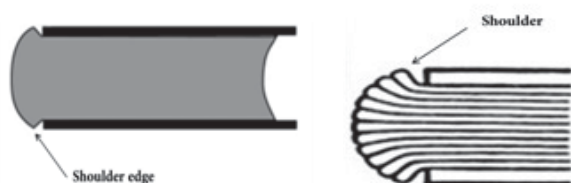
نوارهای برجسته و برآمده در بخش بیرونی از عطف جلد کتب.

Turn in / turning in لبه‌های تاخورده یا عمل تازدن لبه‌های روکش جلد کتاب به داخل و پشت مقوای جلد در صحافی کتاب.

Shoulder خط الرأس برجسته یا امتداد محیط لبه‌ی بیرونیاز دو طرف عطف بدنه اوراق کتاب.

Spine inlay / card stock / inlay اجزا و مقوای بخش پشت از عطف جلد کتاب.

Back cover or panel/front cover or panel جلدهای ابتدا و انتهایکتاب.

Square بخش‌های چهارگوش مطابق و بیرون زده‌ها از مقوای جلد نسبت به بدنه اوراق در کتاب.

Sewing/ Stitching عمل دوختن اوراق بدنه از کتاب در مراحل صحافی کتاب.

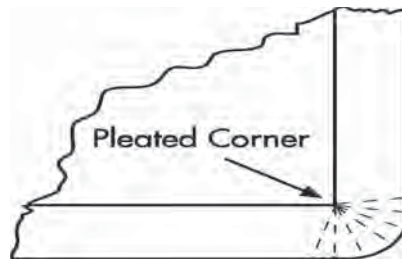
Resewing / resew فرآیند دوخت جایگزین یا دوباره دوختن عطف بدنه اوراق از یک کتاب به جهت تقویت و مرمت آن.

Binding شامل تمامی فرآیندهای آماده‌سازی پس از چاپ و تحریر اوراق برای تشکیل در قالب یک کتاب.

Rebinding / Rebind فرآیند صحافی مجدد یا جایگزین برای یک صحافی اولیه یا قبلی از یک کتاب.

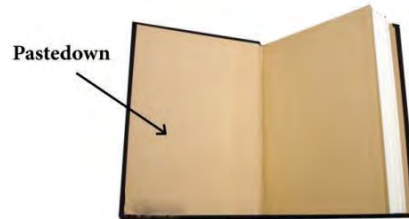
Pleated corner / Pleat

چین و چروک یا چروکیدگی لبه‌های تاخورده از تماس دو ضلع روکش جلد در بخش داخلی جلد.

Pastedown

برگی از اوراق انتها در بدنه، به صورت متصل شده با چسب به مقوای جلد از کتاب.

Barrier Sheets / Interleaving

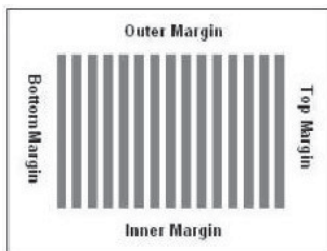
قراردادن اوراق بی‌اثر و پایدار در بین اوراق یک کتاب و یا میان اسناد به جهت جلوگیری از انتقال هرگونه اسید، گازهای مضر و دیگر عوامل احتمالی آسیب‌رسان.

Lignin Free papers

معرف یک کاغذ با کیفیت و فراوری شده با کمترین مقدار لیگنین و یا حتی بدون حضور لیگنین.

Margin

حواشی خالی از هر چهار طرف یک صفحه از ورق چاپ و یا تحریر شده.

Milling

عمل تراش یا برش لبه‌های عطف در بدنه اوراق از کتب قدیمی برای از بین بردن ضایعات چسب از صحافی قدیمی.

Permanent Paper

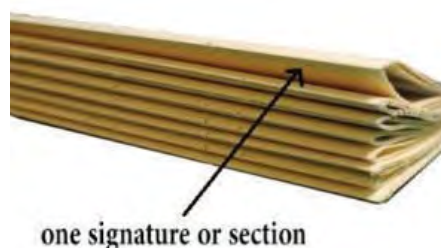
کاغذ بادوام یا کاغذ پایدار در برابر اثرات پیری نسبت به کاغذ معمولی.

Protective Enclosures

هرگونه حائل محافظ برای نگهداری از کتاب مانند جعبه‌های نگاهدارنده کتب.

Signature / section / gathering

گروهی اوراق به صورت چندتایی برای دوخت در صحافی کتاب با عنوان جزوه، لت و یا میلچه

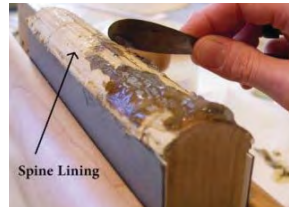
Sewing tapes

تسمه‌ها و نوارهای پشتیبان و درگیر شونده با عمل دوخت عطف بدنه در صحافی کتاب.

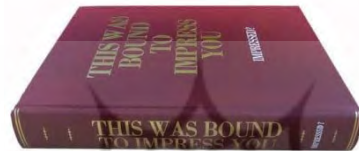
Spine Lining

پوشش و لایه‌های پارچه‌ای یا کاغذی کاذب برای تقویت و سفت کردن عطف بدنه اوراق از کتاب به همراه چسب.

Stamping Foil

عمل حروف‌گذاری با ورق طلا در بخش عطف یا بدنه جلد کتاب.

Strap / pin

زائده یا تسمه الصاق شده روی یکی از لبه‌های بیرونی جلد (معمولاً از چرم) برای قفل کتاب.

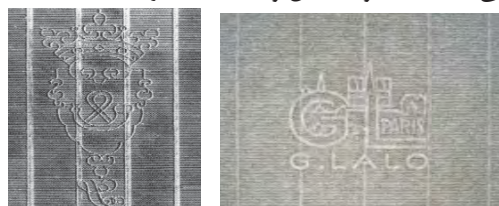
Tide Lines / tide stain

خطوط نامنظم به صورت لکه روی کاغذ ناشی از آب و یا هر مایع دیگر پس از تبخیر.

Water mark

آب نقش یا بخش‌های نازک‌تر از ضخامت اصلی کاغذ که حاوی شکل و علامات تجاری هستند.

Recto

معرف صفحات فرد از اوراق یک کتاب که برای یک تک ورق مرتبط است با آن جهتی که نوشته و یا نقاشی دارد و اگر در هر دو طرف تحریر و تصویر وجود داشته باشد اشاره می‌کند به جهتی که اهمیت بیشتری دارد.

Recto (right side)

Verso

معرفی برای تمامی صفحات زوج از اوراق یک کتاب و یا آن جهت از یک ورق که اهمیت کمتری داشته و یا جهتی که تحریر و تصویر در آن وجود ندارد.

verso (left side)

Manuscript

دست نوشته و یا معرف یک سند دستنویس و نه به صورت چاپی.

Call Number

مشخصات درج شده از شماره‌گذاری مرتبط با کتابخانه در روی عطف کتب برای دسترسی آسان و سریع‌تر مخاطبان.

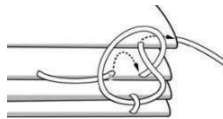

Case Binding

صحافی جلد یا فرآیند آماده‌سازی جلد برای بدنه اوراق کتاب.

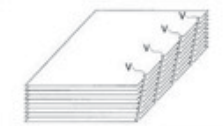
Kettle Stitches / Stitching

گره زدن یا درگیر کردن سر یا انتهای هر میلچه با میلچه پایین تر از خود در صحافی کتاب، پس از هر بار گذر کردن از لبه‌ها در عطف بدنه اوراق، به جهت برقراری استحکام لازم در دوخت زدن و درگیر کردن میلچه‌ها در یک کل با یکدیگر.

Notching

شکاف دادن یا ایجاد برش عمودی در عطف بدنه اوراق.

To Recase / Recase

عمل دوباره جلد کردن یا جایگزین کردن جلد جدید به بدنه اوراق کتاب قدیمی‌تر.

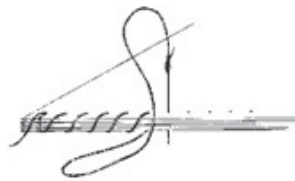
Smyth Sewing Method

یک روش دوخت ماشینی مناسب برای میلچه‌های بدنه اوراق در صحافی کتاب.

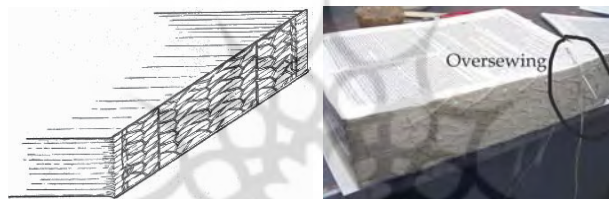
Whip Stitching/ Overcasting

دوخت شلاقی یا یک روش دوخت که نخ از سوراخ‌های ایجاد شده در امتداد بدنه اوراق به صورت فنری می‌گذرد.

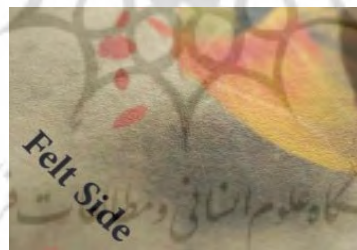
Oversewing

یک روش دوخت منعطف و پرکار در صحافی کتاب.

Felt Side

جهت نمدی یا جهت روی کاغذ و مناسب برای چاپ و تحریر.

Formation

ریخت یا نحوه‌ی آرایش و شکل‌گیری الیاف در کاغذ که در جلوی یک منبع نور قابل رؤیت است.

Gampi

یک نوع کاغذ تیشوی ژاپنی به صورت مرغوب و بادوام و از الیاف درختی به همین نام.

Grammage/ grams per square meter

گرم‌اژ: یا یک واحد اندازه‌گیری برای تعیین ضخامت کاغذ با معیار مقدار وزن آن کاغذ در یک متر مکعب.

High Alpha Cellulose

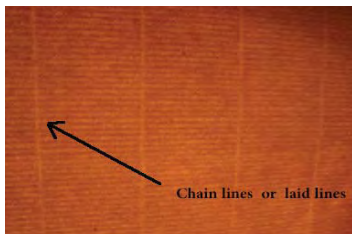
سلولز آلفای مضاعف یا یک شکل بسیار خالص از خمیر چوب برای کاغذ با کیفیت مرغوب و مناسب.

Kozo

از انواع کاغذهای تیشوی ژاپنی و بسیار پرکاربرد.

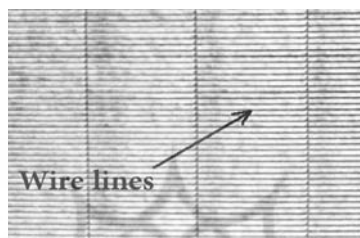
Chain lines / laid lines

خطوط خوابیده یا موازی ضخیم و با فواصل بیشتر روی کاغذ به صورت آب نقش و متأثر از قالب توری ساخت کاغذ.

Wire lines

خطوط زنجیری یا خطوط موازی نازک و متراکم تر روی ورق کاغذ به صورت آب نقش و متأثر از قالب توری ساخت کاغذ.

Laid Paper

کاغذ خوابیده یا معرف کاغذی که با قالب توری ساخته شده‌اند و خطوط موازی سیمی در بافت آن کاغذ مشهود است.

Laid Paper

Machine-made Paper

کاغذهای ماشینی نه به صورت دستی.

Methylcellulose

معرف چسب‌های با پایه شیمیایی متیل سلولز؛ مانند کربوکسی متیل سلولز.

Mitsumata

معرف یکی دیگر از کاغذهای تیشوی ژاپنی که براق تر می‌باشد.

Mould-made Paper

کاغذهای قالب‌ساخته یا کاغذهای ساخته شده به وسیله یک ماشین به واسطه چرخش آهسته یک قالب استوانه‌ای متحرک که شبیه- سازی شده با سبک ساخت کاغذهای دست ساز اما دارای راه ماشین (جهت شکل‌گیری الیاف) است.

Ply یک اصطلاح مربوط به مقوای کاغذ ضخیم یا چندلایه از اوراق نازک‌تر.

Waterleaf / Blotting paper

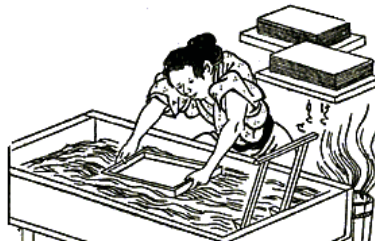
یک ورق کاغذ یا مقوای کم آهار یا بدون آهار (کاغذ خشک‌کن) که بسیار جاذب الرطوبه است.

Wheat Paste

چسب گندم و مناسب برای امور مربوط به صحافی کتاب.

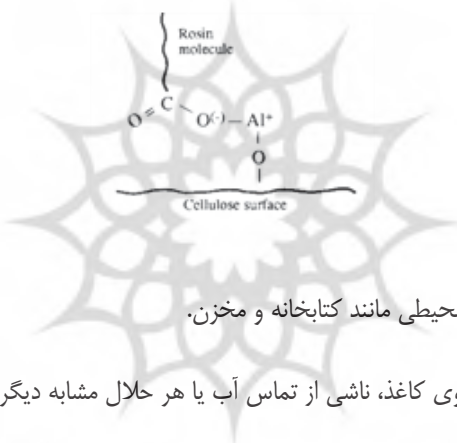
Wove paper / handmade paper

کاغذ بافته یا کاغذ دست ساز با الیاف درهم تنیده، نامنظم و بدون خطوط موازی در بافت.

Alum-rosin size

آهار آلوم-کلوفان یا نوعی مواد شیمیایی مورد استفاده برای آهار کاغذ ماشینی - این نوع آهار یک اندوخته اسیدی در کاغذ ذخیره می‌کند که موجب آسیب و شکننده شدن هرچه بیشتر آن کاغذ در گذر زمان خواهد شد.

Ambient conditions

شرایط محیطی یا شرایط جوی موجود در محیطی مانند کتابخانه و مخزن.

Bleeding

پخش شدن یا گسترش رنگ یا جوهر از روی کاغذ، ناشی از تماس آب یا هر حلال مشابه دیگر.

Blocking

فرآیند آماده سازی بدنه اوراق یا عمل پیوستن اوراق در یک مجموعه‌مشتترک قبل از الصاق با جلد.

Bone folder

از ابزار صحافی به صورت مسطح و با ضخامت کم و ساخته شده از استخوان حیوانات و یا سنتزی شده از پلاستیک.

Buckling / cockling

خمیدگی یا تابیدگی در جهات مختلف که معمولاً در جلد کتاب و بر اثر نوسانات دما و رطوبت بالا رخ می‌دهد.

Dehumidifier / dehumidification

رطوبت‌زدا یا عمل رطوبت‌زدایی با تجهیزات مناسب برای تقلیل رطوبت موجود.

Hot melt adhesive

چسب گرما نرم.

Insecticide

آفت کش حشرات.

Lamination

تقویت نمودن یک ورق کاغذ شکننده به واسطه پوشش دهی با اوارق مناسب و شفاف.

Pamphlet

جزوه یا یک کتاب متشکل از کمتر از صد صفحه و معمولا با جلد کاغذی.

Phase box / MM Cases

یک جعبه ساده و مقرون به صرفه برای نگهداری موقت از محتویات مورد درمان.

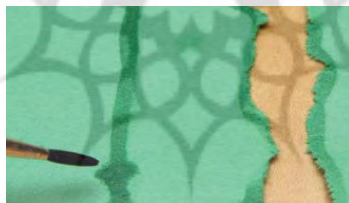
Tipping in / tip in / stubbing

الحاق یک ورق کاغذ جدا به یک ورق کاغذ از کتاب با چسب در طول لبه ورق.

Water tear / torn

لبه‌های پرزدار و نرم یک کاغذ ناشی از جدا نمودن سطحی از کاغذ در امتداد یک خط مرطوب یا خیس.

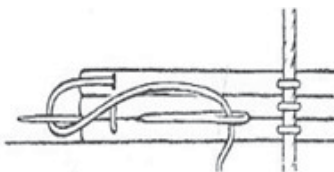
Caliper / micrometer caliper

ابزار اندازه‌گیری دقیق برای تعیین ضخامت ظریف کاغذ.

Flexible Sewing / Catch stitching

یک روش دوخت مستحکم و منعطف برای صحافی کتاب با اتصال تسمه یا نوارهای پشتیبان و درگیر شده با دوخت.

Folio / Saddle

تعریف شکل یک ورقتاشده یا رحلی که تشکیل دو برگ متصل را با هم داده است.

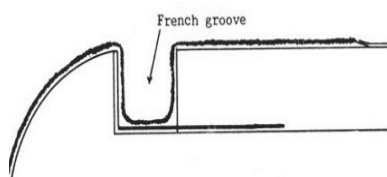
Bookbinding Paring Knives

چاقوهای برنده برای صحافی کتاب یا چاقوهای نازک کننده لبه‌های چرم یا مقوا.

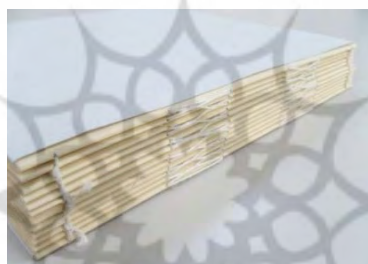
French Joints / French groove / Harrison joint

یک حالت در صحافی کتاب که مقواهای جلد در بخش لولا کمی عقب‌تر از شانه‌های عطف بدنه اوراقرار می‌گیرد.

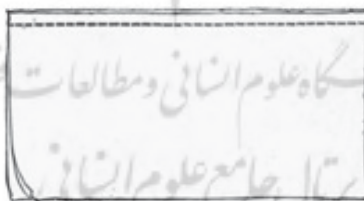
French Sewing

دوخت فرانسوی یا معرف یک روش دوخت کتاب که در آن از نوار و یا تسمه پشتیبان استفاده نمی‌شود.

French seam

درزگیردفرانسوی است که در دوخت ساده در صحافی کتاب که دامنه‌ها در اوراق بازدهد و دو طرفه دیدن دوخته نمی‌شود.

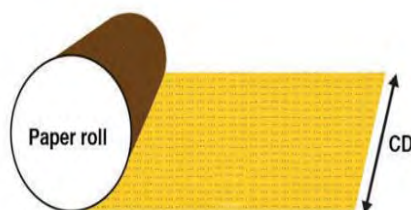

Full Repair

تعمیر کامل یا مرمت و بازسازی کامل در یک کتاب که در آن حداقل امکان تمامی اجزای صحافی و اتصالات نیز باز شده و سپس اقدام به مرمت و تمیزکاری می‌شود.

Cross machine direction (CD)

جهت مخالف مسیر کشیدگی الیاف در بافت کاغذ- مطابق و موافق با عرض مسیر حرکت غلطک ماشین کاغذسازی.

Miscellaneous Repairs / Partial Repair

تعمیرات جزئی و متفرقه برای کتاب.

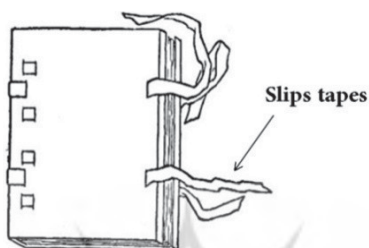
Portfolios

جلد کاغذی یا پارچه‌ای به صورت یک کیف، برای نگهداری احجام کتابخانه‌ای کم حجم مانند مجله و غیره.

Slips tapes

انتهای آزاد نوارها، نخ‌ها یا تسمه‌ها، پس از اتمام مراحل دوخت در صحافی کتاب که برای الصاق و پیوست مناسب جلد به بدنه اوراق در نظر گرفته می‌شود.

Paperback

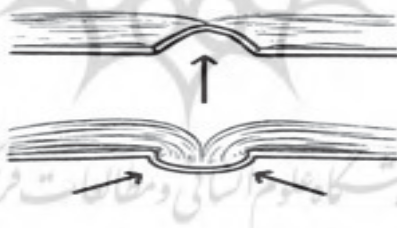
اصطلاحی برای کتاب‌های جلد کاغذی با ضخامت نازک‌تر از کاغذ مقوا.

Swelling

برجستگی یا ضخامت ایجاد شده ناشی از تجمع نخ‌های دوخت در بخش عطف بدنه اوراق.

Tight Back

حالتی در صحافی که در آن عطف جلد به صورت مستقیم به عطف بدنه متصل یا چسبیده می‌شود.

Tight Joint / French joint

معرف حالتی در صحافی کتاب که مقواهای جلد بیشترین تماس و نزدیکی را به لبه عطف بدنه اوراق برقرار دارند.

Wire Sewing

دوخت سیمی یا دوخت با مفتول سیمی برای صحافی کتاب.

Additive	مواد افزودنی.
Biodeterioration	تخریب بیولوژیکی یا زیستی
Gilding / Gilded / gilt	زراندودکاری، طلا نشانی یا طلاکاری
Hygroscopic	مواد نم گیر، جاذب الرطوبه
Ink	مرکب یا جوهر برای امکانات نوشتن و تحریر.
Leather	چرم یا پوست دباغی شده.
Lithography	لیتوگرافی یا چاپ سنگی.

Typography تایپوگرافی یا چاپ با حروف مجزای سربی.

Organic Material مواد آلی.

Parchment پارشمن، کاغذ پوست.

Thymol تیمول که یک ماده شیمیایی سمی برای گندزدایی عوامل بیولوژیکی مانند قارچ و کپک است.

Vegetable Glue چسب گیاهی.

Rodent جانوران جونده که موجب آسیب فیزیکی به صورت جویدن در کتاب و اسناد می‌شوند.

Silver fish حشره ماهی نقره‌ای از تیره تیزانورا و متعلق به خانواده له‌پیسما تیدا که به سطح کاغذ حمله کرده و از چسب یا آهار موجود تغذیه می‌کند.

پرتال جامع علوم انسانی

Wood lice

شپش چوب از تیره کوله اوپترا و متعلق به خانواده آنوبی ئیدا است و دوره شفیرگی این حشره به نام کرم چوب خطاب می‌شود. شفیره این حشره در کتاب دالان‌هایی پریپیچ و خم که معمولاً از لبه به طرف داخل نیز حفر می‌کند.

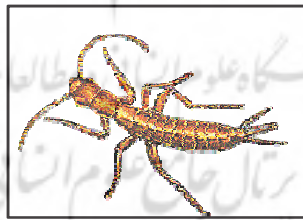
Book lice

شپش کتاب یا لیپو سیلیس دیونیاتوربوس مول و متعلق به خانواده لیپوسلیدا و یک حشره بدون بال که از موجودات ذره بینی روی کتاب و مواد کتاب (چسب و چرم) تغذیه می‌کنند و موجب ایجاد خوردگی‌های پراکنده در کتاب می‌شوند.

Termite /Whiteants

موریانه یا مورچه سفید از تیره ایزوپترا و متعلق به خانواده رینو ترمی تیدا است که دشمن اصلی چوب که به کتاب‌ها هم نیز هجوم می‌برند و تنه‌انوع موریانه کارگر است که به کتب و چوب‌ها حمله کرده و دالان‌های لوله‌ای شکل ایجاد می‌کنند و حتی می‌توانند تمام بخش سلولزی کتاب را بچوند و بجز پوسته خارجی از کتاب نیز چیزی دیگر باقی نگذارند.

پی نوشت

۱. لازم به ذکر است که در ترجمه و توصیف اصطلاحات، سعی شده است که اصطلاحات نامأنوس، غیرفنی و توصیفی بیشتر شرح داده شوند تا تعابیر و مفاهیم برای مخاطب به صورت گویاتر بیانگردند و همچنین برای سهولت درتعبیر و بیان هرچه روان‌تر تعدادی از اصطلاحات، به معادل سازی فارسی و حتی بیان مترادف به صورت انگلیسی به انگلیسی اقدام شده است. در راستای تکمیل و تدوین این فرهنگ کوچک اصطلاحات نیز از منابع کتابخانه‌ای، مجلات و همچنین پایگاه‌های رسمی اینترنتی معتبر بهره گرفته شده که نیز به واسطه مشورت با مشاوران متخصص در حوزه حفاظت کتاب و کاغذ، اصلاح و بررسی و سپس جمع‌بندبگردیده است. شایان ذکر است که اصطلاحات مربوطه در این جمع‌آوری، تنها جزئی منتخب از مجموع واژگان مصطلح در حفاظت کتب بوده و به جهت محدودیت فضای نوشتار، به اعلام کلیاتی از واژگان مهم‌تر اکتفا گردیده است و در بخش منابع به جهت دسترسی مشابه برای علاقمندان به موضوع حفاظت کتابخانه‌ای، چندین منبع موافق با موضوع به حضور معرفی گردیده است.

منابع

- افشار، ایرج. ۱۳۵۷. *صحافی سنتی*. تهران: دانشگاه تهران.
- آذرین، فریدون. ۱۳۸۷. *از طراحی تا صحافی*. تهران: مؤسسه انتشارات آذریون.
- پورممتاز، علیرضا. ۱۳۸۰. *کاغذ*. تهران: مؤسسه خانه کتاب.
- گالو، فستا. ۱۳۷۱. *نقش عوامل بیولوژیکی در فرسایش کاغذ*. ترجمه: عابدی استاد، عباسعلی. مشهد: آستان قدس رضوی.
- لیه ناردی، آن و فیلیپ وان دم. ۱۳۷۶. *راهنمای حفاظت نگهداری و مرمت کاغذ*. ترجمه: سرو مقدم، ابوالحسن. مشهد: آستان قدس رضوی.
- محمدلوی عباسی، شیرین. ۱۳۸۵. *واژه‌نامه توصیفی صحافی سنتی*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- مرعشی، سید محمد حسین. ۱۳۸۶. *برخی واژگان و اصطلاحات فنی درباره کاغذ*. مرمت و پژوهش (۲): ۷۱-۷۴.
- مقبل اصفهانی، احمد. ۱۳۸۰. *شناخت و ساخت کاغذهای دست ساز*. مشهد: آستان قدس رضوی.
- منظورالاجداد، مهدی. ۱۳۸۷. *فرهنگ تخصصی صنعت خمیر و کاغذ*. رشت: نشر گیلار.
- نیلوفری، پرویز. ۱۳۷۵. *فرهنگ صنایع چوب و کاغذ*. تهران: امیر کبیر.

Adam, P. 1903. *Practical Bookbinding*. London: Scott, Greenwood; Toronto: Copp Clark.

Bailey, A. L. 1916. *Library bookbinding*. and New York city, The HW Wilson Company.

Banister, M. 1975. *The Craft of Bookbinding*. Courier Dover Publications.

وبگاه‌های اینترنتی :

- <http://www.wbmbindery.com/resources/binding-glossary>
- <http://www.philobiblon.com/gbwarticle/bindterm.htm>
- <http://www.bookbinderonline.com/BookbinderOnLine.com/Techniques.html>
- <http://www.redeye.co.nz/gla-e.htm>
- <http://www.alibris.com/glossary/glossary-books>
- <http://www.aboutbookbinding.com/anatomy/Parts-of-a-Book.html>
- <http://cool.conservation-us.org/coolaic/sg/bpg/annual/v06/bp06-01.html>
- <http://cool.conservation-us.org/coolaic/sg/bpg/annual/v18/bp18-01.html>
- <http://www.bindery.com.au/glossary.htm>
- http://www.univen.ac.za/docs/library_manuals/Glossary%20of%20library%20terms.pdf
- <http://alex.state.al.us/uploads/7690/Bookterms.pdf>
- <http://www.aquinas.edu/library/pdf/1.9GE103GlossaryofLibraryTerms.pdf>
- <http://www.bl.uk/blpac/pdf/glossary.pdf>
- http://librarysupport.shef.ac.uk/International_glossary.pdf
- <http://www.library.cornell.edu/preservation/glossary.pdf>
- http://www.angelasutton.eu/pdfs/bookbinding_in_pictures.pdf
- <http://loki.stockton.edu/~kinse1lt/litresources/binding/latin13/glossary.html>
- <http://lib.colostate.edu/howto/gloss.html>

* * *